

Список використаних джерел:

1. Чугуников І. І. Об'єкт злочину як підстава для побудови системи Особливої частини Кримінального кодексу України. Актуальні проблеми держави і права. 2010. С. 389–406.
2. Белова О. І. Кримінально-правова характеристика злочинів проти сім'ї та неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Х., 2006. 184 с.
3. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : монографія. К. : Київ. ун-т, 2006. 573 с.
4. Євтеєва Д. П. До питання виділення злочинів проти сім'ї та неповнолітніх в окремий розділ КК України . Питання боротьби зі злочинністю. Випуск 27. 2014. С. 72–81.
5. Бандурка І. О. Чи потрібен в Особливій частині КК України окремий розділ про злочини проти сім'ї та дітей? Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х. : Право, 2013. С. 399–401.

Ключові слова: примушування до шлюбу, примушування, насильство, вплив, психічний вплив, фізичний вплив.

Key words: forced marriage, forcing, violence, influence, psychological influence, physical influence.

КОНОВАЛЬЧИК ЄВГЕНІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
аспірантка кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права та процесу*

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ ОСОБИ ВИННОГО ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я

Україна в рамках обраного курсу на правові стандарти Європи активно веде роботу щодо реформування національного законодавства для відповідності цим стандартам. Так, з метою наближення закону про кримінальну відповідальність до міжнародних та європейських норм наразі ведеться розробка проекту нового Кримінального кодексу України [1], яка не припиняється незважаючи на масштабну військову агресію з боку Російської Федерації щодо України.

Одним з керівних принципів адаптації кримінально-правових норм до європейських рекомендацій є принцип гуманізації. Одним з ефективних засобів щодо його практичного втілення є дискреційні повноваження суду призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено

законом. У чинному Кримінальному кодексі (далі КК) України така можливість передбачена ст. 69 [2].

Відповідно до чинної редакції зазначена стаття надає суду можливість, умотивувавши своє рішення, з урахуванням особи винного та за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості кримінального правопорушення призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом.

Разом з тим, окрім вказівки на необхідність «врахування особи винного» КК України, жодним чином не конкретизує, які саме особистісні риси та характеристики підсудного судом мають бути розглянуті та яким чином враховані [2].

Як звертає увагу Р.Ш. Бабанли, через наявність такого «доволі розмитого за формою законодавчого обов'язку щодо врахування особи винного ... оцінка відповідних відомостей у судовій практиці не завжди є однозначною. Це виявляється в тому, що ознаки, які характеризують особу винного, або не враховуються належним чином, або ж враховуються надмірно. Непоодинокими, а скоріше системними, є випадки здійснення неоднакової оцінки аналогічних за змістом обставин, які характеризують особу винного» [3, с. 134-135].

Відповідно постає питання про необхідність детального розгляду такої законодавчої невизначеності та можливості її практичного вирішення, оскільки, як влучно зауважує К.Б. Марисюк, «вибір судом виду та міри покарання особі має великий, а іноді й вирішальний вплив на все її життя» [4, с. 114].

Актуальність розгляду особливостей врахування особи винного щодо призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, саме за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я обґрунтовується наступними факторами. По-перше, оскільки наразі триває робота над проектом нового закону про кримінальну відповідальність, саме зараз є можливість усунення наявних прогалин. По-друге, обрана категорія протиправних діянь являє собою найбільш суспільно небезпечні правопорушення. В рамках проекту нового КК України це додатково підкреслюється розміщенням розділів, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини та проступки проти життя та здоров'я людини першими за порядком в Особливій частині нормативного акту [1]. По-третє, навіть під час воєнного стану, обумовленого військовим повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України, правоохоронні органи продовжують фіксувати випадки вчинення цивільними особами кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я інших цивільних осіб.

Індивідуальні характеристики осіб, які попри щоденну загибель та поранення цивільних осіб внаслідок військових дій, безперервно наявність неконтрольованої небезпеки власному життю, виявляються зданими спричиняти шкоду здоров'ю іншої особи або навіть позбавляти її життя, потребують особливого дослідження. Приймаючи до уваги, що покарання має на меті, поміж іншого, виправлення конкретної

особи, тому для обрання необхідного та достатнього його виду та розміру врахування особистісних якостей винного має важливе значення.

Наше дослідження зосереджено на питаннях врахування особи винного під час розгляду судом можливості застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я. Проте наразі ані законом про кримінальну відповідальність, ані роз'ясненнями Верховного Суду не передбачено будь-яких особливостей саме в такому контексті, закріплено лише загальні норми та пояснення щодо врахування особи винного при призначенні покарання без деталізації відносно виду кримінальних правопорушень та призначення більш м'якого покарання. Тому вважаємо за можливе розглянути обрану тему в рамках загальних правил, закріплених чинним КК України.

Приблизний перелік тих характеристик, які суд за загальним правилом має розглянути та врахувати при призначенні покарання встановлено п. 3 Постанови Пленуму ВСУ № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 року, відповідно до якого «досліджуючи дані про особу підсудного суд повинен з'ясувати його вік, стан здоров'я, поведінку до вчинення злочину як у побуті, так і за місцем роботи чи навчання, його минуле (зокрема наявність не знятих чи не погашених судимостей, адміністративних стягнень), склад сім'ї (наявність на утриманні дітей та осіб похилого віку), його матеріальний стан тощо» [5]. Вищенаведений перелік є відкритим.

Також варто зауважити, що проектом нового КК України станом на 18 травня 2022 року також не розкривається зміст поняття «особи винного» та не передбачається жодного правила щодо врахування встановлених характеристик, окрім зазначення у п. 2 ч. 2 ст. 3.3.1 серед загальних правил призначення покарання обов'язкового урахування особи винного [1].

Така невизначеність призводить до різного трактування різними судами переліку характеристик, які мають бути прийняті до уваги та враховані під час обрання виду та розміру покарання, розгляді можливості його пом'якшення на підставі ст. 69 КК України. Окреслені питання привертають увагу науковців, які пропонують свої варіанти їх вирішення.

Так, М. І. Бажанов підкреслював необхідність врахування судами при призначенні покарання таких характеристик особи винного як демографічні дані, суспільно-виробничу характеристику, наявність у минулому особливих заслуг (наприклад, участь у бойових діях по захисту Батьківщини, почесні звання, нагороди), відомості про вчинені раніше правопорушення, наявність певних фізичних або психічних аномалій тощо. При цьому у вирoku має бути конкретизовано дані, які суд враховує, а не просто формально їх зазначено [6, с. 35].

Т. В. Сахарук звертається до аналізу зарубіжного досвіду врахування особи винного при призначенні покарання, зокрема до кримінального законодавства США. Вченою підкреслюється, що з'ясування обставин, які характеризують особу винного, покладено на Комісію з питань

призначення покарання. Порядок врахування індивідуальних особливостей підсудного встановлено Федеральними правилами призначення покарання. Цікавим є те, що спочатку було встановлено закритий список характеристик, які підлягали кількісній оцінці, результати якої обов'язково впливали на вид та розмір призначення покарання. Проте практика довела недосконалість такого підходу через унеможливлення індивідуалізації покарання. Тому підхід було змінено, та наразі норми Правил встановлення покарання закріплюють не обов'язок, а можливість врахування характеристики особи підсудного при призначенні покарання [7, с. 131-134].

З окресленого досвіду США важливим є два моменти: 1) збором інформації що стосується особи винного займається окремий спеціальний орган; 2) у доповнення положень закону окремо існують спеціальні правила призначення покарання.

За створення окремих стандартизованих рекомендацій щодо врахування індивідуальних характеристик особи винного ратує Р. Ш. Бабанли. Науковець вважає, що «безпосереднє практичне значення матимуть стандарти (рекомендації) щодо врахування особи винного, якщо вони сформовані як абстрактно, так і деталізовані стосовно конкретного злочину» [3, с. 151].

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо доцільною розробку рекомендацій щодо особливостей та порядку врахування особи винного при обранні судом виду та розміру покарання, у тому числі при розгляді можливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Також ми поділяємо думку Р.Ш. Бабанли стосовно доцільності окремих рекомендацій за різними категоріями правопорушень. Це обумовлює необхідність подальшого ґрунтовного історико-правового та порівняльно-правового дослідження питання особливостей врахування особи винного при призначенні покарання, а також його пом'якшенні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : проект / Робоча група з питань розвитку кримінального права. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/05/19/kontrolnyj-proekt-kk-18-05-2022.pdf> (дата звернення: 22 травня 2022 року).
2. Кримінальний Кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131.
3. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади : монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
4. Марисюк К. Б. До питання про поняття загальних засад призначення покарання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 114–118.
5. Постанова Пленуму ВСУ № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (дата звернення: 22 травня 2022 року).

6. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву : монография. Київ: Вища школа, 1980. 216 с.
7. Сахарук Т. В. Врахування особи винного при призначенні покарання за кримінальним правом США. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. № 28. С. 130–138.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88.

Ключові слова: більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, врахування особи винного, проект нового Кримінального кодексу України.

Key words: punishment milder than prescribed by law, criminal offenses against life and health, character of the guilty person, draft of the new Criminal Code of Ukraine.

ПАВЛОВА ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального права*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Свобода преси є одним із найважливіших показників ступеня демократизації та відкритості сучасного суспільства. Цей показник визначає рівень інтеграції загальнолюдських цінностей, визначає основу духовного життя суспільства, а також характеризує рівень розвитку держави. Свобода ЗМІ сприяє пошуку ефективних шляхів реалізації національної політики, створенню стабільних умов для зміцнення демократії та верховенства права. У розвитку інформаційного суспільства ЗМІ відіграють ряд соціально важливих функцій. Журналістам належить особлива роль у висвітленні, аналізі та поширенні інформації про життя суспільства [3, с. 19]. Це забезпечило державно-правові гарантії для ЗМІ та журналістів. Функція держави – забезпечити безпеку журналіста.

Суспільна значущість журналістської діяльності визначається насамперед тим, що журналісти працюють серед людей, котрі працюють у зазначених в ст. 12 Закону України «Про державну підтримку соціального забезпечення засобів масової інформації та журналістів» від 23.09.1997 р. [9] є досить складними, а часто й екстремальними умовами (творчий характер та напруженість інтелектуальної праці, її неконтрольована тривалість та підготовка та видання техн. циклів за суворими редакційними правилами та видання програм тощо), реалізуючи важливу державну функцію інформування державних органів, громадських формувань та громадян про особливості життя суспільства,